

STÄNDIG JAKT PÅ FYRBENT TALANG

TEXT: ANNA CARLEHED

FOTO: JOHAN GUNSÉUS VIKDAHL

I Sverige finns
ungefär 450 polis-
hundar totalt.

Antagningskraven är tuffa för
potentiella tjänstehundar.
Patrik Hopstadius är en av de
som sällar agnarna från vetet.

S

chäferhunden Tilo kastar sig upp för en brant spiraltrappa. Det skramlar i vart och ett av trappstegen som han avverkar. Varje detalj i Tilos beteende skvallrar om huruvida han kommer att vara mottaglig för dresstyr eller inte. Polisens besiktningsmän Patrik Hopstadius, Hans

Norberg och Johan Petersson följer skeendet denna frostkalla vinterdag på Försvarmaktens hundtjänstenhet, FHTE, Avelsavdelning i Sollefteå. På plats finns också besiktningsmän från Försvarmakten samt en liten skara åskådare, varav flera är fodervärdar.

Tilo genomför Försvarmaktens lämplighetstest, L-testet. Innan kvällen kommer fem hundar till att ha recenserats. Alla

Ett gott samarbete bygger på ömsesidig tillit. Patrik Hopstadius, hundanskaffningsansvarig för region Nord, och hans hund Warrior.

är födda här på FHTE Avelsavdelning.

– I L-testet väljer Försvarmakten ut hundar till avel och till sin egen tjänstehundsverksamhet. Vi väljer ut patrullhundsämnen och sökhundsämnen, förklarar Patrik Hopstadius.

Varje moment analyseras och nedtecknas i de respektive protokollen. Det är dags för ett av skrämselementen för Tilo, som sker utomhus. Ett plötsligt hot simuleras genom att en manshög blå overall flyger upp precis framför hunden. Tilos kroppsreaktion är obetydlig.

– Han är väldigt forcerad, nästan inte medveten om vad som händer, även om han ser ut att hantera det bra, säger Patrik Hopstadius.

Vid nästa moment dras en släde med en figur i plåt med stora hål till ögon. Den rör sig med oregelbundna knyckar mot hunden. Tilo skäller skarpt och går fram och undersöker.

– Nu tar han hotet på allvar och stressar inte på samma vis, utan blir fokuserad och svarar med större allvar. Det är en mer adekvat reaktion än tidigare med den blå dräkten, kommenterar Johan Petersson.

Med långa kliv tar han sedan rygg på Patrik Hopstadius och Hans Norberg in i värmen på FHTE Avelsavdelning för vidare resonemang om Tilo.

Den kraftiga belysningen från rader av tätt placerade lysrör i taket och de luftiga ytorna härrör från när lokalen användes som apotekslager. Här har Försvarmaktens avelsverksamhet pågått i 20 år och cirka 3 500 valpar av rasen tysk schäferhund har passerat genom grindarna. Försvarmakten förser Polisen med hälften av deras tjänstehundsbehov. Resten köps in på den privata marknaden.

Efter alla moment är det dags att sammanfatta intrycken av Tilo. Polisens värdering är att han är något för livlig med för starka stresspåslag för att fungera att placera ut hos någon av de tolv hundförare som står på väntelistan just nu. Försvarmakten bedömer att Tilo har tillräckligt goda mentala egenskaper för att godkänna honom och fortsätta utvär-

»Mycket ensamjobb
kräver att man är
trygg i sig själv och
i sin polisroll.«

dera om han kan bli tjänstehund.

Ett viktigt karaktärsdrag för Försvarmaktens och Polisens tjänstehundar är tillgängligheten – att kunna fungera i alla sociala sammanhang. De måste ha en neutral eller positiv bild av människor, berättar Magnus Ehrlin, en av Försvarmaktens besiktningsmän. Hunden behöver också ha mycket energi, stark kamplust och spårlust. Dessutom ska den vara modig och robust i alla typer av miljöer. Blir något obehagligt ska den lätt kunna skaka av sig det och jobba vidare.

En polishund behöver också ha en allvarigare sida och kunna gå till angrepp och gripa en person som ekipaget förföljer. Johan Petersson menar att det självständiga

ANTAL POLISHUNDAR I TJÄNST

350 patrullhundar
100 sökhundar

polishund. Han var spårsäker med stor arbets- och kamplust. Men hans styrförmåga höll tyvärr inte i längden, utan han försökte ge sig på barnen. Rufus tjänst avslutades när han var två år. Snittåldern för pensionering brukar i vanliga fall ligga på sju år för en polishund.

Styrförmåga är svår att kompensera men Patrik Hopstadius tror att det hade gått lättare att dressera Rufus med den erfarenhet han har i dag.

– Jag drev upp honom för mycket i energi med godis och bollar.

Polishundar är utvalda för att de har starka drifter med en enorm arbetsmotor. Om de sidorna överstimuleras via belöningar med bollar, kampekar eller köttbullar är risken att hunden får för stora förväntningar på belöningar och blir frustrerade, vilket lätt slår över i stressbeteenden och onödigt hög aktivitetsnivå.

– Men om man å andra sidan behandlar en hund med smärta eller obehag riskerar man att väcka försvarslusten, särskilt för den här typen av hundar. Om man till exempel sätter på stryckedjan och rycker så fort hunden gör fel, ökar risken att bli biten alternativt skapas stress eller också blir hunden kuvad, menar Patrik Hopstadius.

Grunden för ett gott samarbete är varken belöning eller bestraffning – utan en ömsesidig relation. För att få det behöver hundföraren vara hundens trygghet. Det är en kunskap som man lärt sig vikten av genom åren. Numera lägger han mycket tid på att lära sig och svara på hundens signaler, eftersom det ger hunden en känsla av att vara

Schäferhunden Tilo tar hotet på allvar.

bädden i bilburen, berättar Patrik Hopstadius samtidigt som han petar in ett finger under läppen för att visa hur hunden såg ut när han ertappades med en skumgummibit i munnen.

Trots en tvivelaktig start uppnådde Rufus kraven för att bli

HÄRIFRÅN KOMMER POLISENS TJÄNSTEHUNDAR

● **FHTE Avelsavdelning i Sollefteå.** Enligt ett regeringsuppdrag ska Försvarsmakten förse Polisen med hälften av de hundar som Polisen behöver.

● **Privata uppfödare.** Inköpspriset för en valp är lägre än för en vuxen hund, men det tillkommer i stället driftskostnader när den växer upp. År 2023 var snittpriset för en åttaveckorsvalp 22 500 kronor. Cirka 40 valpar köps in per år.

● **Privatpersoner.** Polisens hundanskaffare söker vuxna omplaceringshundar på den privata marknaden och hundar från utlandet som säljs via mellanhänder. Priserna varierar beroende på ålder, eventuella meriter samt hundens resultat på Polisens L-test. Maxbeloppet för inköp är 100 000 kronor för patrullhundar och 80 000 kronor för specialsökhundar. Snittpriset ligger i dagsläget på runt 55 000 kronor. Ungefär 50 hundar köps in från privatpersoner per år.

arbetssättet som hundförare också kräver en hund som har extra hög självtillit.

Detsamma gäller även för hundföraren, inllikar Patrik Hopstadius, som förutom besiktningsman också är hundförare, instruktör och hundanskaffningsansvarig för region Nord.

– Mycket ensamjobb kräver att man är trygg i sig själv och i sin polisroll.

Att lusläsa stamtavlor är en av Patrik Hopstadius arbetsuppgifter. När han hittar tillräckligt intressanta kullar föreslår han inköp av valpar som antingen får bo hos fodervärdar eller hos hundförare. Han söker också vuxna hundar som är till salu på den civila marknaden.

– Mitt jobb är att välja ut i första hand patrullhundar, men jag köper också in sökhundar, bland annat brottsplatshundar och kriminalsökshundar.

Potentiella hundar från privata säljare testas i Polisens eget L-test, vilket skiljer

»Jag drev upp honom för mycket i energi med godis och bollar.«

sig från Försvarsmaktens, bland annat genom att vara utförligare och beskriva fler egenskaper hos hunden. En hund som godkänns på något av myndigheternas tester placeras hos en hundförare för fortsatt utvärdering. Det är en grannliga uppgift att matcha rätt hund med

rätt förare, menar Patrik Hopstadius.

Ett par veckor tidigare träffar vi honom utanför Östra station i Umeå, staden där hans tjänst utgår ifrån. Han parkerar sin Volvo XC70 och släpper lös den resliga schäferhanen Warrior, elva månader. Warrior är myndighetsägd och inköpt som liten valp från en privat uppfödare.

Kontrasten är stor mot den första polishund han hade, Rufus. Fortfarande minns han känslan av att stiga in i rummet i Tullinge 2002 där besiktningsmän och hundägare satt runt ett bord för att lämna ut hunden.

– Jag får tunnelseende – under bordet ligger det en byracka med jättestor nos, hängande öron, kolsvart på halva huvudet. När den reser sig upp är den tanig och smal och har en lång, spetsig svans.

Rufus, som Patrik Hopstadius skämtsamt kallar för ”den billigaste och fulaste polishunden i Sverige någonsin”, visar sig vara en trevågskorsning och inte alls den flashiga schäfern han hade drömt om som aspirerande hundförare. Rufus gjorde utfall och slet i kopplet och inledde sin karriär med att finfördela den nya

FHTE AVELS- AVDELNING I SOLLEFTEÅ

Varje år föds omkring 200 valpar, som placeras ut hos fodervärdar när de är 8–10 veckor. Vid 12–18 månaders ålder lämplighets-testas hundarna. Ungefär 70 procent godkänns för vidare utvärdering inom Försvarsmakten eller Polisen, alternativt till avel.

Källa: Försvarsmakten

En av polisens besiktningsmän, Johan Petersson, drar i snöret och en manshög overall rycks upp för att skrämma hunden i ett av momenten.

LÄMPLIGHETS-TEST FÖR TJÄN-TEHUNDSÄMNNEN

Det finns två typer av lämplighetstest, L-test:

● **Försvarmaktens L-test** för tyska schäferhundar som fötts upp vid FHTE Avels-avdelning i Sollefteå görs i åldern 12–18 månader. Detta test är primärt en avels-utvärdering. Men eftersom Försvarmakten samarbetar med Polisen bedöms hundarna även av Polisens besiktnings-män för att se om hundarna uppfyller kriterierna för att utvärderas som bli-vande polishund.

● **Polisens L-test** är specifikt utformat för potentiella polis-hundar och beskriver fler egenskaper hos hunden. Dessa test kan också individan-passas, till skillnad från Försvarmak-tens standardise-rade test. Valpar som inköpts från pri-vata uppfödare och omplaceringar från privatpersoner kan testas från 18 måna-ders ålder. För sök-hundar är testet från 12 månader, men planen är att även åldern för patrull-hundar ska komma att sänkas till den-samma.

förstådd, vilket leder till en gynnsam tvåvägskommunikation mellan förare och hund.

Utanför Östra station i Umeå passerar personer med rullatorer, små barn som håller en förälder i handen och resenärer på väg till sitt eftermiddagståg. För tillfället tränas Warrior i spår och att vistas i ovana miljöer. Patrik Hopstadius sätter sig på huk och stryker sin hund på sidan och berömmar honom mjukt. Tilliten dem emellan är det som gör att han kan ha honom lös även i tätbebyggt område. Och den tilliten mellan förare och hund – ihop med uthållighet – är avgörande för att fånga in en brottsling på rymmen eller hita ett försvunnet barn i skogen.

Tillbaka till dagens lämplighetstest på FHTE Avelsavdelning i Sollefteå. Test-assistenten Therése Jonsson skyndar på. Det gäller att ta till vara de få timmarna med dagsljus som december månad erbjuder. Målet är att utomhusmomenten ska testas under så likartade förutsättningar som möjligt, berättar hon.

Patrik Hopstadius laddar dressyrrevolvern (som en startpistol ungefär) gående över det blanka betonggolvet, öppnar dörren och går ut. Gruset på den isbetäckta asfalten raspar mot hans kängor. Han ställer sig halvt dold bakom en container.

Fodervärden har hunden Tilas i kopplet och går armkrok med Therése Jonsson som leder ekipaget till rätt position. Skottet brinner av och besiktningsmännen noterar i minnet hur Tilas reagerar. Johan Petersson påpekar att Tilas är mer balanserad än sitt kullsyskon Tilo, men att han kanske i stället

är för mjuk för att arbeta som tjänstehund.

Efter alla moment har besiktningsmännen fattat sina beslut. Försvarmaktens besiktningsman Magnus Ehrlin slår sig ned på en stol tillsammans med fodervärdarna och förklarar varför Tilas inte blivit godkänd. Det handlar framför allt om hur hunden reagerar vid skrämselfmomenten. Han är inte tillräckligt robust.

– Ni har gjort ett jättebra jobb. Det är ingen dussinhund. Han blir en jättebra tävlingshund. Nu får ni ta med honom hem efter veterinärbesiktning och papperskrivning, säger Magnus Ehrlin.

Av de resterande fyra hundarna som L-testas efter Tilo och Tilas, godkänns tre stycken av Försvarmakten. Ingen av dem kvalar in som polishund. Resultaten varierar från gång till gång – i förra L-testet blev sex hundar godkända av Polisen.

Sommaren 2023 hade Polisen en kö-topp då 40 hundförare stod utan hund. Kön betades av inom ett halvår. Hur är tillgången i dag på potentiella tjänstehundar?

– Jag skulle inte säga att det är brist på hundar inom Polisen. Det stora bekymret är att hundarna inte finns exakt när behovet uppstår. Det är jättesvårt eftersom det är levande material vi håller på med. Vi kan inte ställa hundar på

Medarbetare från FHTE dokumenterar allt från valplådan till färdig tjänstehund för att ha en god kontroll på aveln.

Patrik Hopstadius förbereder nästa moment: skott. Under tiden väntar fodervärdsekipaget.

Resonemangen om hur hundarna agerar på L-testen är många och avlöser varandra under dagen.

"Wall of Fame" med fotografier på alla avelstikar och valpkullar genom åren.

3 STEG TILL GODKÄND POLISHUND

1. Ett godkänt L-test och veterinärbesiktning.

2. En provperiod på två-tre månader. Där utvärderas de egenskaper som inte går att se på ett L-test. Omkring hälften av de hundar som klarar ett L-test klarar inte provperioden. Vanliga orsaker är bristande spårlust, veterinärmedicinska påpekanden, hundaggressioner, viltproblematik, klarar inte att åka bil eller oönskade beteenden i hemmiljön.

3. För sökhundar: Godkänd på sökhund dressyrnivå.

För patrullhundar: Godkänd på dressyrnivå

1. Inom ett år ska de även klara godkänd på dressyrnivå 2.

Alla typer av polishundar i tjänst avlägger tjänstbarhetsprov var sjätte vecka och en årlig dressyrnivåprövning.

lagerhyllan, säger Johan Petersson, som utöver besiktningsman också är nationell samordnare för hundskaffningsenheten i Karlsborg.

Men det finns fler förklaringar. Till exempel att en hundförare kan föredra en specifik typ av hund att arbeta med, till exempel en tik av rasen malinois. Det gör att hundföraren kan få vänta lite längre eftersom det kan dröja innan rätt hund dyker upp på den privata marknaden. Den största delen av privat uppfödning riktar numera in sig på sällskaps- eller tävlingshundar, vilket har gjort det svårare att hitta hundar av rätt kaliber för polishundsjobbet.

Efter att ha klarat ett L-test och placerats hos en hundförare påbörjas en två-tre månader lång provperiod för hunden och en sex månader lång provperiod för föraren. En mentor följer, stöttar och utvärderar ekipaget. Bara hälften av hundarna klarar de höga kraven för att sedan få fortsätta till grundutbildningen.

– Provotiden ger också hundföraren möjlighet att känna efter om det är något för mig. En del väljer att avsluta. Det kanske inte fungerar hemma med hockeyträningar och stallet. Kanske blir det för mycket fokus på hunden och för lite på familjen, säger Patrik Hopstadius.

Arbetsvillkoren har blivit bättre med lönetillägg och inte enbart kostnadsersättning, som det var tidigare. Hans upplevelse är att intresset för hundförartjänsten trots det har sjunkit något de senaste 15 åren.

– Min personliga gissning är att det är en generationsfråga. Samhället går snabbare, framför allt informationsflödet där allt är ett klick eller scrollande bort. Som hundförare går det inte att "scrolla fram" ett läggande under gång eller en inkallning. Det krävs många timmars jobb för att fostra och dressera en hund.

För de hundförare som vill fortsätta – och blir antagna – väntar en grundkurs som är åtta veckor uppdelad på fyra block, där ekipaget lägger basen för sin kommande tjänstgöring.

I Sollefteå går en intensiv dag mot sitt slut. Fodervärdarna har droppat av under eftermiddagen, vartefter deras fodervärdshundar gjort klart sina tester. Några hundar fick följa med dem hem igen. Några stannar kvar på FHTE Avelsavdelning för vidare utvärdering. Men den här gången blev det ingen hund som uppfyllde kraven för att påbörja en provperiod hos hundförare.

Patrik Hopstadius tog bilen hit i ottan och har nu tre timmars resväg hem till Umeå. Men som hundförare kommer inte dagen att sluta vid hemkomsten. Rastning och sökträning för Warrior står på schemat.

– Det blir en alldeles speciell relation – varje arbetspass är det hunden och jag. Sedan tar jag med mig den hem också. För mig och min fru Mirjam är hundar en livsstil.

Och något annat yrke kan han inte tänka sig.

– Det finns inget annat som är mer givande än att jobba med en hund. Upplevelsen av att lösa uppgifter ihop som man inte löst utan hund är otrolig. Till exempel när jag kommer till en brottsplats utan ledtrådar och så får hunden upp ett spår och vi lyckas fånga en brottsling, avslutar han.

